CEZARY BOROWY

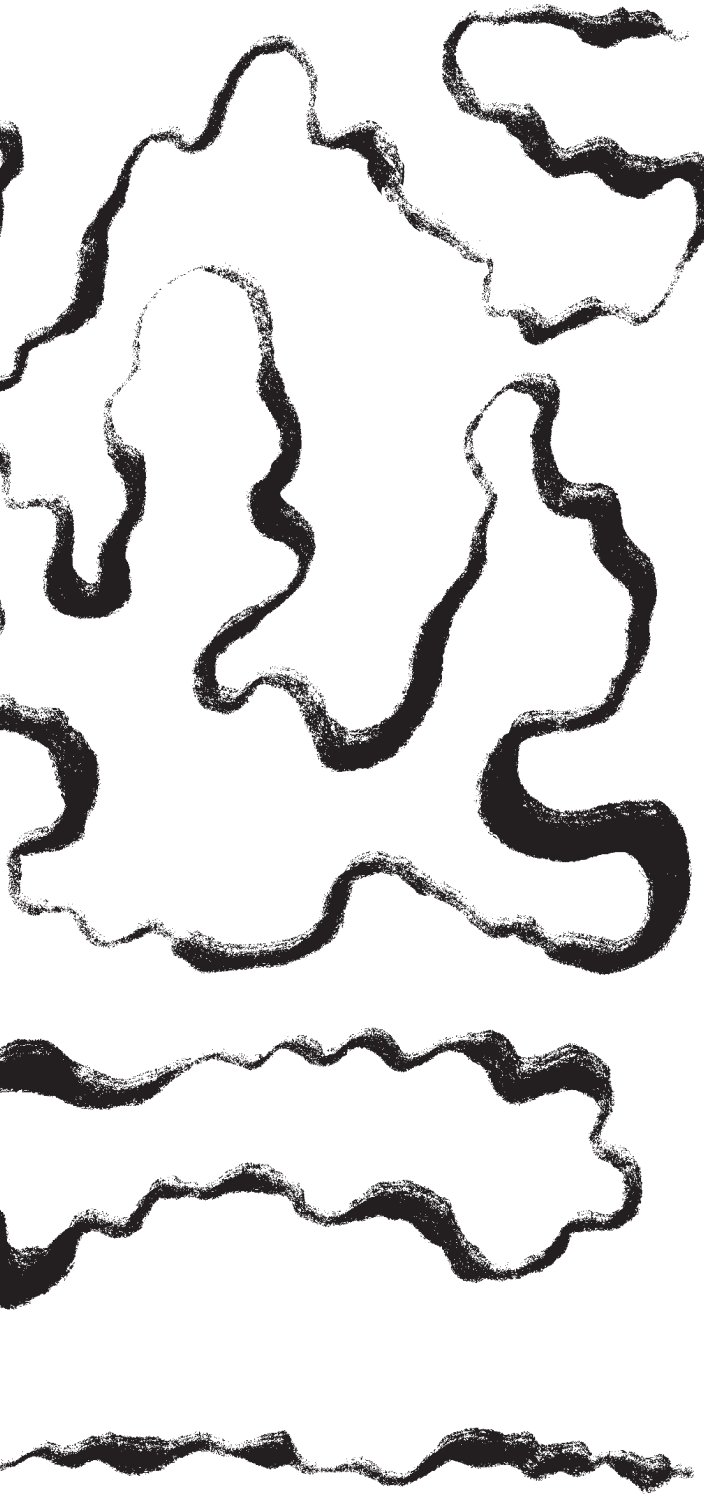
JAK SE VÁCLAV Z HUMPOLCE STAL KRÁLEM HAŠIŠE V KÁTHMÁNDÚ

absynt

y

CEZARY
BOROWY

JAK SE VÁCLAV Z HUMPOLCE STAL KRÁLEM HAŠIŠE V KÁTHMÁNDÚ

PŘELOŽILA
MICHALA
BENEŠOVÁ

Absynt 2026

CEZARY
BOROWY

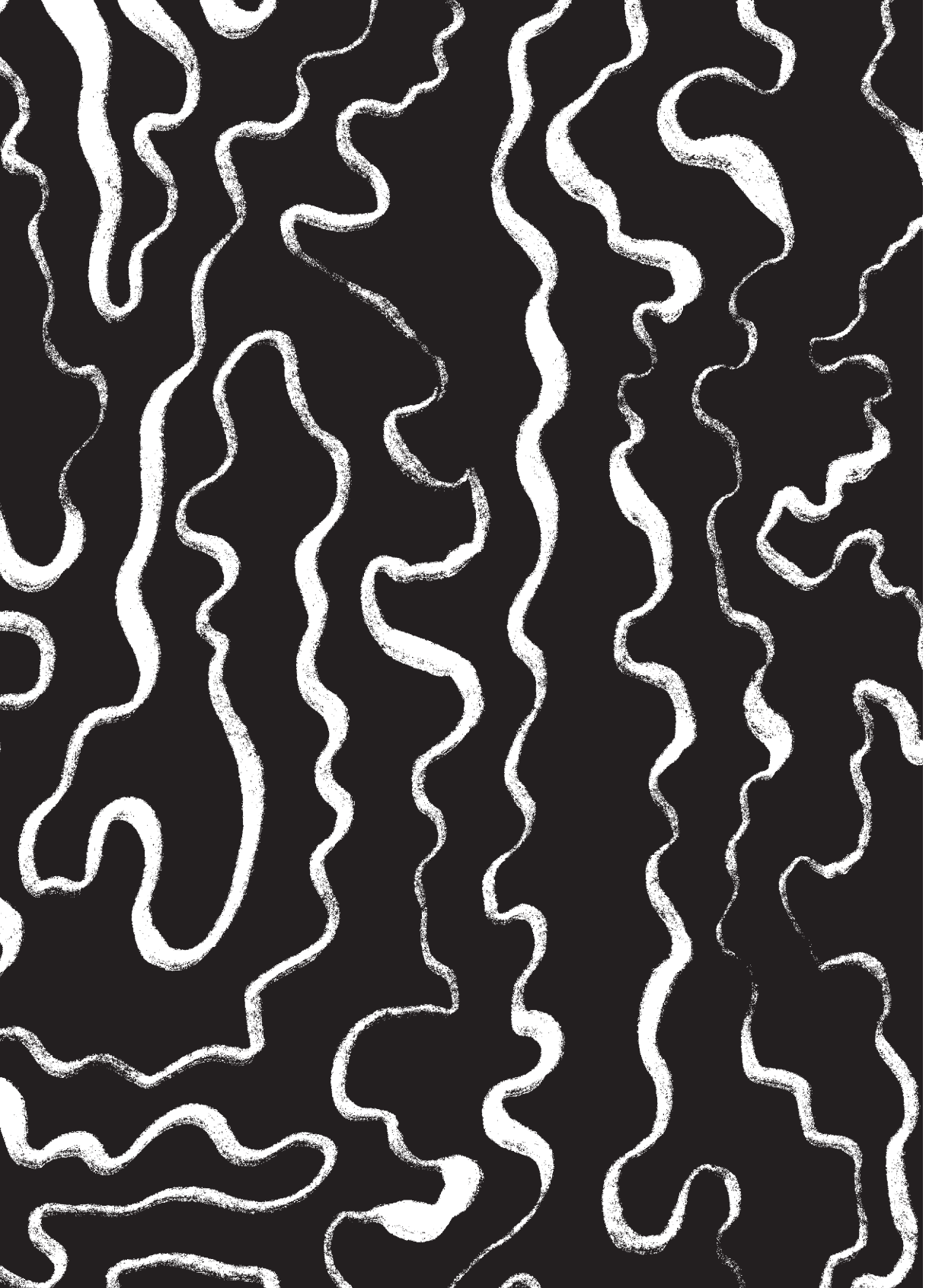

JAK SE VÁCLAV Z HUMPOLCE STAL KRÁLEM HAŠIŠE V KÁTHMANDÚ

Copyright © Cezary Borowy
Cover art © Nikola Janíčková
Translation © Michala Benešová
ISBN 978-80-8203-723-7

Každý může být v životě spokojený,
pokud najde své místo.
Gustaw Holoubek

Pro mé děti Sash a Michała,
které jsou nejkrásnějším dobrodružstvím
mého života

PRVNÍ ČÁST: GOA

ÚVOD

Bývalý pašerák jede za jiným bývalým pašerákem. Je srpen 2022. Tak začíná mé české dobrodružství. Abych si dodal odvahu, rozhodl jsem se vzít s sebou Bohema boye, kterého jsem poznal v osmdesátých letech, ještě za studentských časů, kdy jsme pašovali v Indii.

Chtěl jsem shromáždit pár vtipných historek pro další reportáž o barvité komunitě v jižní Asii. Václavovy příhody měly být osvěžením, chilli papričkou, ostrým kořením. Takový byl plán. I když jsem v Novém Dillí a v Singapuru žil téměř tři roky a ve stejné době jako on, nepotkali jsme se. Měli jsme společné známé, zabývali jsme se podobnými věcmi, ale naše cesty se nikdy neprotnuly, až do tohoto dne. Teď jsem plný obav mířil na setkání. Bude otevřený? Bude se chtít podělit o svá tajemství?

Stoupáme do druhého patra, zvoníme. Po chvíli se dveře otevřou a já vidím kulatý, bledý, ale rozesmátý obličej staršího plešatícího muže na invalidním vozíku. Padne srdečné *Ahoj, ahoj*, jsem představen, podáme si ruce. Václav položí ruce na kola, zacouvá s vozíkem do obýváku a pozve nás dál.

Na uvítanou mu věnuju své vzpomínky vydané o dva roky dřív pod všeříkajícím názvem *Byl jsem pašerákem v Indii*. Václav děkuje, knihu položí na kuchyňskou desku a rozhodným hlasem řekne:

„Jasně, napsal jsi dvě knihy o polských pašerácích a ta třetí bude o mně."

Hned začal vyprávět o svém životě. První pohled, první slova, žádné hovory o počasí. Rychle vytahuju sešit a ptám se, jestli si můžu dělat poznámky. Aniž přeruší vyprávění, kývá souhlasně hlavou. Mluví polsky s příměsí českých a anglických slov, ale bez problémů

si rozumíme. Svět kolem zmizel, čas se zastavil. Přesouvám se do Indie, Švýcarska, Nepálu a Thajska, cestujeme spolu po celé planetě.

Už po půlhodině vím, že změním plány a příští měsíce budu věnovat sepsání příběhu pašeráckého bratra z Prahy. Trvalo mi to přes dva roky. V tomto příběhu jsem vypravěčem, vyprávím o Václavově životě ve třetí osobě a předávám čtenáři to, co jsem slyšel a co jsem si poznamenal během našich mnohahodinových setkání.

Všechna fakta potvrdili další aktéři událostí i má vlastní zkušenost bývalého pašeráka a kronikáře tohoto univerza.

Čas od času používám jako štětec vlastní vzpomínky a domalovávám s jejich pomocí pozadí rozvíjejícího se příběhu.

Praha 2025

PROLOG – MR. SHADOW

Stalo se to ve chvíli, kdy Václav s Anilem vystoupili před letištěm v Káthmándú z taxíku, staré otlučené mazdy, a zamířili ke dvojitým dveřím, nad nimiž visel nápis „Arrivals“, přílety. Budova z červených cihel, které měly evokovat původní architekturu tohoto starého města, měla jednoduchý tvar a na funkci, jakou plnila, byla překvapivě malá. Interiér bez velkých prosklených ploch, naleštěných povrchů či vodopádů, ale ne minimalistický, zkrátka jen nuzný. Vizitka legendárního města, které desítky let přitahovalo květinové děti západního světa jako nektar včely. Pacifistická mládež z Los Angeles, New Yorku, Amsterodamu, Paříže, Sydney nebo Melbourne tady našla svoji magickou zemi Šangri-La. Ve druhé polovině devadesátých let zbyly po hipících už jen vzpomínky. Jejich nástupci se začali věnovat výrobě a pašování nejlepšího hašiše na světě.

Václav, velmi vysoký a štíhlý muž před čtyřicítkou, s krátkými tmavými vlasy a výraznými kouty, které sympatické tváři budící důvěru dodávaly na vážnosti, znal toto letiště jako své boty. Kdysi jednomu nevěřícímu Tomášovi na večírku dokázal, že zvládne zpaměti vyjmenovat umístění všech odpadkových košů, jak v příletové, tak v odletové hale. Nemluvě o stanovištích celníků nebo pasové kontroly. Teď přijeli vyzvednout Bognu, která měla přiletět z Basileje s velkým množstvím hotovosti.

„Vidíš ty chlapy?“ zeptal se potichu anglicky Anil a ukázal na dav před vchodovými dveřmi. Tísnilo se tam sto padesát mladých Nepálců čekajících na cestující se zavazadly. „To jsou naháněči. Jejich úkolem je ulovit cizince a odvézt ho do hotelu. Inkasujou za to tučnou provizi.“

Václav na něj znuděně pohlédl a přemýšlel, proč mu říká tak samozřejmé věci.

„Víš,“ nenechal se odradit Anil, „že každej z těch kluků už o tobě slyšel?“ Pak udělal krátkou pauzu. „Ale nikdo tě neviděl, chápeš? Mr. Shadow! Mluví o tobě celý město. Všichni jenom žvanili, žvanili, ale ty jsi sebral odvahu.“ Poplácal ho přátelsky po zádech.

Václav na sobě nedal znát, že ho ta slova potěšila. Potřeboval pár vteřin, než pochopil, co to znamená.

„Pět minut slávy má trvat právě jen pět minut. Najdeme tu malou a padáme odsud," řekl Anilovi.

Byl říjen 1997.

VELKÝ ÚTĚK

9. července 1981 uháněl vlak na trase Plzeň–Norimberk závratnou rychlostí přes sto kilometrů v hodině. Pro československé dráhy to bylo prestižní mezinárodní spojení. Musíme se ukázat, vytáhnout nejlepší vagony, nejrychlejší lokomotivu, ať si tam na Západě nemyslí, že jsme horší, říkalo se na ředitelství. Před válkou měli Češi rozvinutější strojní průmysl než Němci. Teď už to dávno byla hudba minulosti, svět uháněl vpřed, ale staří mistři ze Škodovky pamatovali dávné časy a měli svoji hrdost.

Václav věděl, že na hranicích proběhne kontrola, vždycky to tak bylo, za pár minut přijdou, otevřou víko, nahlédnou dovnitř, posvítí si baterkou. Ležel v díře na ocelovém profilu a čekal, co se stane, jako znuděná kočka na větvi, necítil nervozitu. To už mu zůstane – během každé, i té nejnebezpečnější akce bude „úplně klidný". Jako by neměl nervy, jako by neprožíval emoce. I nyní s chladnou hlavou realizoval další kroky ze seznamu úkolů. Emoce se projeví až mnohem později, alespoň takový byl plán.

„A pak mě okamžitě, v jednu chvíli napadlo, jestli jsem neudělal chybu," vzpomíná dnes vážným tónem. *„Já měl sportovní boty, ale nezkontroloval jsem, jestli nejsou dole bílý, a pak už bylo pozdě."*

Všechno měl černé – kalhoty, bundu, čepici, kterou si v kritické chvíli chtěl přetáhnout přes obličej, rukavice i tašku, ale neměly tmavé sportovní boty náhodou světlé podrážky? Co když pohraničník rozsvítí baterku a její světlo se od podrážek odrazí? Jediná drobná chyba zničí celý promyšlený plán.

O týden dřív si všechno otestoval. Nastoupil do vlaku mířícího do západního Německa, zavřel se na záchodě, zvedl ruce, speciálním klíčkem o rozměrech devět krát devět milimetrů odemkl zámek, vyklopil víko ve stropě, pak se postavil na záchodovou mísu, strčil dovnitř hlavu a rozhlédl se. Nejdřív zkontroloval, jestli tam nahoře leží rovnoměrná vrstva prachu. Bohužel to vypadalo, že tam někdo pravidelně nahlížel. Pohraničníci, napadlo ho. Vytáhl se nahoru, vklouzl do těsného prostoru a začal analyzovat situaci. Zaprvé chtěl zjistit, jestli zevnitř dokáže pomocí nožíku zamknout víko. Chvilku to trvalo, ale ano, dalo se to zvládnout. Nad toaletou se nacházela plochá nádrž na několik stovek litrů vody vyrobená ze skleněných vláken. Mohl by do ní vyříznout otvor a schovat se dovnitř. Dospěl ale k závěru, že by po sobě zanechal spoustu stop. Posunul se proto směrem k chodbě, kde měl víc volného prostoru, protože strop tam byl o pár desítek centimetrů níž než v kupé. Jenže kromě víka na záchodě existoval ještě druhý vstup – na začátku chodby. Pravděpodobně vznikl právě proto, aby tam kontrola mohla nahlédnout. Nejdřív by ale museli rukou odsunout karton, který v tom místě visel jako výklopné dveře a překážel ve výhledu. Zhodnotil, že voják osvítí baterkou z každé strany jen několik metrů, možná šest, takže někde uprostřed zůstávaly tři nebo čtyři metry tmy. Co kdyby se právě tam přimáčkl k boční stěně na straně kupé, oblečený celý v černém? To by se mělo povést. Proto teď ležel v klaustrofobním prostoru.

Jen ty nešťastné podrážky, napadlo ho znovu. „Co se dá dělat, stane se, co se má stát, teď už nevylezu." Někde pod břichem zaslechl *Pas, prosím*. „Takže už jsme na hranicích," napadlo ho. Přetáhl si čepici přes obličej a přimáčkl se ke stěně. Neslyšel, jak otevírají víko, rachot uhánějícího vlaku přehlušoval všechny zvuky, ale ucítil závan vzduchu. Kdyby ho chytili, hrozilo by mu za pokus o nelegální překročení hranice pět let, reálně tedy zhruba tři roky za mřížemi. Na to ale nemyslel, teď ne. Odjet na Západ chtěl už jako malé dítě, svobodu potřeboval stejně jako kyslík. V Československu se pasy na individuální vycestování nevydávaly a na výlet do Paříže nebo

Vídně organizovaný státní cestovní kanceláří nepustili každého, tím spíš samotného čtyřiadvacetiletého mladíka.

V Polsku se prosazovala Solidarita, výjimečný stav bude vyhlášen až za několik měsíců. V Praze se šéf komunistů Gustáv Husák třásl strachy, že by v jeho zemi mohlo dojít k něčemu podobnému, takže ještě pečlivěji uzavřel hranice.

Václav často vysedával s kamarády v hospodě u piva, kde nejednou tlumeným hlasem promýšleli možnosti útěku. Jedni říkali, že vlak je jediná šance. Jiní tvrdili, že to nejde, protože kdyby to šlo, všichni by už utekli. Ptali se ho na názor, pracoval koneckonců jako strojvůdce, měl by vědět, jestli je to reálné. Kdo jiný než on. Nevadí, že se na škole tři roky učil obsluhovat parní lokomotivu, tedy v praxi máchal lopatou a házel uhlí do pece. Měl tenkrát pocit naprosté ztráty času, ale protestovat nemohl. Kdyby školy nechal, musel by do armády. Zatnul zuby a vydržel. Teď se na něj dívali jako na autoritu. Řekl to, co beztak každý věděl: Když bude mít dotyčný štěstí, tak ho nenajdou. Poté, co prozkoumal konstrukce různých vagonů, dospěl k závěru, že je to tak drzé, že se to skutečně může podařit.

Ve středu 9. července 1981 ráno odešel z domu s malým batohem, ve kterém měl pár kusů spodního prádla, kosmetickou taštičku, bundu, česko-německou konverzaci a hlavně – baterku. Vzal si veškeré úspory – sto německých marek a padesát dolarů. Jeho kapitál vypadal v Československu úctyhodně, ale v Německu to prý není mnoho, jen tolik věděl. Do kapsy si strčil předem připravený speciální klíč a odjel autobusem na vlakové nádraží. Pohledem z okna se loučil s domy a ulicemi. Buď se mu to podaří a za pár hodin překročí hranici, nebo skončí na dost dlouho ve vězení. Jiná možnost neexistovala.

Ve vlaku se okamžitě vydal na záchod, rozepnul si kalhoty, stoupl si nad mísu, sevřel půlky a snažil se vytlačit poslední kapku moči z měchýře. Potom odemkl dvířka ve stropě, která vedla k široké a ploché nádrži na vodu. Teď ho čekala nejobtížnější část úkolu – když zůstanou dvířka viset na pantech, musí se postavit na mísu, vytáhnout se pomocí rukou nahoru, vlézt do tmy a pak za sebou dvířka zavřít. Měl by to udělat rychle, každou chvíli může někdo přijít.

Dokud to šlo, blokoval dveře chodidlem, nemohl za sebou přece nechat prázdný záchod zamčený zevnitř. Trvalo to pár vteřin a už byl nahoře, rychle přitáhl dvířka. Uf, povedlo se. Teď už se jen přesunout z rámu na rám doprostřed vagonu a svítit si na cestu malou baterkou svíranou v zubech. Byla to výzva, ale Václav byl mladý a hubený.

„Ještě rok předtím jsem hrál v prvoligovým mužstvu Jiskra Humpolec," vzpomíná s úsměvem na dávné úspěchy. *„Byl jsem nejhorší hráč toho nejlepšího házenkářskýho družstva v Československu, ale trénoval jsem čtyřikrát tejdně, a k tomu soustředění. Takovej rychlej výmyk pro mě nebyl žádnej problém."*

V kritickou chvíli, když pohraničníci baterkou svítili na jeho skrýš, myslel na Evu. Na jejich poslední rozhovor. Ptala se ho, co udělá, jestli otěhotní. Bylo mu s ní opravdu dobře. Rád nořil obličej do jejích vlasů, měl rád dotyk jejích rukou i to, jak se vesele smála, když ten den dováděli v posteli. Ještě nikdy nepotkal dívku, která si dokázala tak nepokrytě užívat sex. Eva mu věřila, říkala mu, že v životě dosáhne něčeho opravdu velkého: „Je to tvůj osud. Jmenuješ se přece Václav, a to něco znamená."

Kdy ji zase uvidí? Na chvíli se rozněžnil. „Ale co, pro jedno kvítí slunce nesvítí," zkoušel si namluvit. „Když ne ona, tak přijde jiná." Nemohl vědět – protože to v jeho věku neví nikdo –, že osud dá člověku jen jednu, výjimečně dvě šance na skutečnou lásku. Mládí je v těchto věcech marnotratné a čas nic nevyléčí. Neuměl si ani představit, že ačkoli bude mít ve svém bouřlivém životě spoustu žen, po čtyřiceti letech se mu bude po Evě stýskat stejně jako v den odjezdu.

Kdesi pod břichem zaslechl *Guten morgen, bitte pass* a pochopil, že přejeli hranice. Čeští pohraničníci už si sem pro něj nepřijdou. Stáhl si čepici z obličeje. Jak příjemně se vagon houpal.

O hodinu později, když vlak zastavil ve stanici a rozlehly se hlasy v cizím jazyce, se Václav vyplazil z úkrytu a vystoupil na perón. Oslněný světlem přimhouřil oči, rozhlédl se a spatřil německé informační tabule. „Nürnberg", Norimberk. Dobře, tak to mělo být.

Co teď? Hlavní je držet se plánu, napadlo ho a vydal se do nádražní haly, kde si hned všiml nápisu „Polizei". Vstoupil, německy

se představil, protože uměl říct jenom to, a dál už česky vysvětloval, že právě přijel vlakem z Plzně a rád by tady zůstal. Na něco se ho zeptali, zamítavě zavrtěl hlavou. *Nicht verstehen*, vykoktal. Řekli mu, aby se posadil a počkal. Po dvaceti minutách přišel tlumočník, Polák, který pracoval v nedaleké pekárně. Česky neuměl, ale Němci měli pocit, že Slovani se vždycky nějak domluví. Nejdřív si policisti mysleli, že Václav je obyčejný cestující, že ve vlaku usnul a omylem přejel hranice. Zhruba takovou představu měli obyvatelé bohatého Západu o železné oponě rozdělující Evropu.

Když už poznali jeho záměr, zapsali si jeho nacionále a pak mu řekli, že má odjet do utečeneckého tábora v Zirndorfu. Pochopil jen tolik, že je to tisíc kilometrů. Polák se vrátil do práce a Václav zůstal na nádraží sám. „Kam mám teda jet? Kde je ten Zudorf?" Zašel do kiosku, za dvanáct marek si koupil nejdražší mapu Německa – už navždycky pro něj bude ta nejdůležitější –, rozložil ji na stolku vedle baru a začal hledat. Tisíc kilometrů? Bude to asi někde na severu. Pozorně si prohlédl i ty nejmenší nápisy, ale bez úspěchu. Zkoušel se ptát Němců procházejících kolem, *cufdorf*, *zudrof*? Prstem poklepával na mapu. Nikdo ho nepochopil. Začal to tedy vyslovovat jinak: *cudorf*, *zydorf*, *cedorf*. Zmateně postával uprostřed haly, u nohou, na lesklé kamenné podlaze, mu ležela plátěná taška, uprostřed propadlá, jako by i ona rezignovala, líný pes čekající na další příkazy. Oblečený jako všichni uprchlíci světa, na zdejší poměry uboze, marně oslovoval kolemjdoucí. Nakonec se nad ním kdosi slitoval. *Zirndorf? A ja.* Je to odsud kilometr, tisíc metrů, tímhle směrem. Václav uháněl, jako by měl křídla. Dorazil na místo. Ano, byl to tábor pro utečence, jako byl on. Na recepci zavolali Čecha, který mu vysvětlí proceduru. Rychle ho zaregistrovali a přidělili mu pokoj. Do ruky mu dali poukázky na jídlo. Až když se posadil na postel, dal průchod emocím. Lehl si, obličej schoval do polštáře, kousl se do rtu. *Povedlo se, sakra, dokázal jsem to.*

Václav poslouchal v telefonu otcův hlas a po tváři mu stékala slza. Před chvílí zavolal domů, řekl, že se mu podařilo utéct a už je

bezpečně na druhé straně železné opony, v západním Německu, v uprchlickém táboře, má kde spát a třikrát denně dostává jíst. Nemusí se o něj bát.

Otec se odmlčel, ale jen na chvilku. Když pochopil, co se stalo, začal syna nazlobeně poučovat:

„Jsi nevděčník. Socialistická vlast ti dala vzdělání a práci, tam budeš jenom dřít pro kapitalisty. Co ti tady chybělo? Měl jsi tady všechno, zradil jsi…"

Václav poslouchal jeho tirádu a přemýšlel o otcově životě, znal ho zpaměti. Jeho otec byl emocionální sirotek, dítě, které rodiče nikdy neobjímali. Dědečka Václav nikdy nepoznal. Ve třicátých letech vychovávala babička syna sama. Neměla na boty a Václavův otec běhal bosý. Všude vládla bída a hlad. Pak poznala nového muže, provdala se za něj a ukázalo se, že manželovi její dítě vadí, takže ho poslali do katolické školy s internátem. Otci byly čtyři roky, domů se vracel jen na svátky.

Tam dostal opravdickou školu života. Za sebemenší provinění proti pravidlům udíleli kněží přísné tresty, včetně tělesných, starší děti se vyžívaly na mladších. Otec se naučil, že církev je čiré zlo a že bez trestu není výchovy. Když československí komunisti tři roky po válce převzali moc a začali proti církvi bojovat, celým srdcem je podpořil.

„Otec církev nenáviděl, protože jako dítě ho kněží terorizovali," vzpomíná Václav s klidnou tváří. *„Byl ale tak hloupej, že ten teror přenes na svoje děti. Normálně když dostaneš vejprask, tak víš, že to není v pořádku a sám to neděláš, chceš to dělat jinak. Ale otec ne, mlátil moje bráchy za každý malý provinění. Můj bratr Pavel kvůli tomu začal trpět psychickou chorobou. Mě bil míň, protože jsem byl nejmladší. Ten tyran nám vtloukal do hlavy, že máme docenit to, čeho on dosáhl."*

Po válce pracoval otec jako strojvedoucí. Bohumil Hrabal psal, že železničářům se v Čechách říkalo „modrá šlechta". Dostal malý byt, zato s ústředním topením, oženil se, pak přišly děti. Mohl si dovolit boty pro všechny, nikdo nehladověl. Měl pocit, že je úspěšný. Dva roky před Václavovým odjezdem na Západ utekl nejstarší syn

Anthony, a když se i nejmladší vydal v jeho stopách, otec to nedokázal pochopit. Zůstaly dvě sestry a Pavel, kterého pořád častěji zavírali na psychiatrii.

„Zradil jsi socialistickou vlast!“ křičel otec do sluchátka. „V kapitalismu z tebe bude chudej emigrant!“

V tu chvíli Václav zaslechl, jak se vedle ozývá nervózní matka:

„Ty blbče, co tomu dítěti vykládáš? Co má bejt, že tvý synové utekli na Západ? Já jsem přece první emigrant v rodině, a co se ti na mně nelíbí?“

Václavova matka pocházela z Německa, země, která byla po válce zruinovaná, ne až tolik jako Polsko, ale přece jen. Naopak Československo neutrpělo vážnější škody a v roce 1947 byl jeho hrubý domácí produkt přepočtený na jednoho obyvatele sedmý nejvyšší na světě. Matka tehdy jako mladá dívka přišla pěšky ze spálené země do bohaté hledat práci. Tam poznala Václavova otce. Říkala o sobě, že je Lužická Srbka, a v Lužici mluvili jak česky, tak polsky, ačkoli příjmení Fulk bylo čistě německé.

„Miluju vás,“ řekl Václav a položil sluchátko.

JAKO OPRAVDOVÝ CESTOVATEL

Skvělá zábava, napadlo ho, když už poněkolikáté zmáčkl tlačítko přivolávající posádku letadla. Za okamžik se objevila štíhlá žena v sárí s černými vlasy sepnutými do vysokého drdolu a červenou tečkou bindi na olivovém čele. Usmála se na něj a zeptala se: „*Yes sir*?“

„*Double whisky*,“ zamumlal.

„*Just moment, sir.*“

Odešla a po chvíli se vrátila s láhví Johnnieho Walkera a s úsměvem nalila do plastových kelímků každému dva centimetry. Další dva. Letušky opravdu servírují alkohol zadarmo. To je život.

Čtyři roky po svém útěku, v listopadu 1985, nastoupil Václav spolu s Mirkem a Renatou do letadla Air India z Frankfurtu do Bombaje.

Nebyl to první let v jeho životě, už předtím navštívil bratra Anthonyho v New Yorku. Teď však jeho organismus cítil blížící se změnu.

Letěli obrovským čtyřmotorovým Jumbo Jetem, kam se vešly téměř čtyři stovky cestujících. Letadlo mělo charakteristický hrb, díky čemuž se dalo snadno poznat na každém světovém letišti. První kus byl vyrobený v roce 1969 a zpočátku byl považovaný za ošklivý. Je to ale ten typ ošklivosti, která dobře stárne, jako Eiffelova věž.

Slovo *jumbo* znamená v angličtině „velký, obrovský", ale novinářům, kteří takto Boeing 747 jako první označili, nešlo o adjektivum, nýbrž o narážku na dávný příběh. V 19. století celá Amerika milovala jistého cirkusového slona, jemuž se kvůli rozměrům říkalo právě Jumbo the Elephant. Toto slovo se tak stalo synonymem pro *extra large*. Proto lze spojení *Jumbo Jet* přeložit jako „tryskový slon".

Václava tam zaujalo všechno, počítal řady sedadel – tři u okýnka vlevo, pak ulička na šíři člověka a další čtyři řady, opět průchod a další tři řady, celkem deset rovnoběžných řad dlouhých snad několik desítek metrů, rozdělených stanovišti pro posádku a už zmíněnými uličkami, kterými se dalo procházet kolem dokola. Nikdy ho nenapadlo, že by se někdy mohl procházet po letadle. Zkoušel odhadnout, jak je kabina pro cestující široká – osm deset metrů? Gigant, největší letadlo světa. Jak se udrží ve vzduchu? Věděl to, vztlaková síla, vzduchový polštář pod křídly a tak podobně, ale přesto to bylo zvláštní – vznášet se spolu s takovou hromadou železa deset kilometrů nad zemí.

Měl pocit, že se konečně vydal do velkého světa. Vzal si s sebou všechny úspory, téměř osm tisíc marek v hotovosti. Obrovské peníze, výsledek několika let těžké práce taxikáře, jezdil nonstop, soboty, neděle, pořád. Po mnoha hodinách za volantem padal do postele v pronajatém pokoji a usínal. V Německu dělal zpočátku různé věci – sklízel chřest, chvíli dokonce pracoval v továrně, než dospěl k závěru, že před komunisty neutekl proto, aby teď dřel pod bedlivým dohledem nějakého manažera. Jeho svoboda na Západě měla vypadat jinak. Své místo našel až ve chvíli, kdy ho známý známého seznámil se Sopčakem, taky emigrantem z Československa,

velmi mazaným člověkem. Ten kluk z Plzně měl malou taxislužbu, tři auta a lidi, kteří s nimi jezdili. Už po prvním rozhovoru dostal Václav pracovní nabídku. Přijal ji bez váhání a začal pracovat jako taxikář v Mnichově. Byla to práce přesně pro něj – žádný šéf, který by mu koukal pod prsty, a k tomu město, které na něj čekalo. Dalo se tím slušně vydělat, pokud člověk jezdil v noci, když byly sazby vyšší. Všichni o tom věděli, ale málokomu se chtělo pracovat v takovém režimu. Rozhodl se – když ostatní chodili spát, on se vydával na lov. Jen jednou do měsíce si bral volno.

Tehdy ho poprvé napadlo, že pokud chce něčeho dosáhnout, nemůže dělat to co všichni. Bylo mu dvacet osm a v Německu si mohl dovolit téměř nové auto. Mohl by si koupit například sedmiletý Mercedes 200 – a to po necelých pěti letech práce. Jeho otec, už dvacet let hlavní strojvedoucí, neměl ani na starou škodovku. Za takové peníze by si Václav mohl koupit velký byt, možná ne v Praze, ale v Humpolci určitě. Měl tedy právo cítit se bohatý. Napil se whisky a sám pro sebe se usmál. Neriskoval přece pět let *zatvoru* za nelegální překročení hranice proto, aby se radoval z ojetého mercedesu. Takové pozlátko mu neimponovalo, jemu ne. Chtěl, aby jeho život vypadal jinak. Jmenoval se koneckonců Václav, což ve staroslověnštině znamenalo „ten, kdo bude mít víc slávy“, *vete slav*.

„Utek jsem z Československa, protože jsem chtěl cestovat, ale jako skutečnej cestovatel, ne jako turista, co má dva tejdny volno,“ vzpomíná po letech.

A skutečná cesta nemá předem dané datum návratu.

O tom, že Václav seděl toho dne v Jumbo Jetu mířícím rychlostí devět set šedesát kilometrů za hodinu do Indie, rozhodla náhoda. Byl to důsledek jedné prázdninové známosti, jakých při cestování zažijeme spousty. Někdo jiný, znalý celého příběhu, by zdůraznil roli libida, protože ačkoli Václav z Humpolce, který se nakonec nestal strojvedoucím, snil o cestování, Jugoslávii si jako cíl několikadenního výletu nevybral kvůli krásám Dubrovníku.

V těch letech připadala v Německu na deset českých emigrantů jedna Češka. Útěk za železnou oponu vyžadoval vytrvalost a odhodlání – v noci přeplavat Dunaj, prokopat se pod ostnatým drátem,

vmáčknout se do úzké štěrbiny pod stropem ve vlaku. V mladých českých mužích, kterým se podařilo utéct, bublal testosteron. Domů se vrátit nemohli, a ne každý uměl flirtovat s Němkami. Naštěstí jim zbývala Jugoslávie, socialistická země, i když ne tak úplně, protože politicky byla nezávislá na Moskvě. Obyvatelé Československa každopádně mohli jezdit na prázdniny k Jadranu. Mohli tam bez obav přijíždět i čeští emigranti, protože jim nehrozila deportace. Překvapivě často si tuto prázdninovou destinaci vybíraly dívky z Prahy, Brna, Plzně či Ostravy. I Václav jezdil jednou za rok do Jugoslávie *za holkama*, za svými krajankami, které neohrnovaly nos jako emigrantky. Václav rád používá polské slovo „panienka", které je v polštině dvojznačné, ale Václav ho za hanlivé nepovažuje. V češtině to může být *dáma* nebo *žena*, a pokud je mladá, tak i *dívka* nebo *holka*, ale žádné z těch slov nepřipadalo Václavovi dost zvučné a půvabné. Václavovi se líbila *panienka*. Vyslovovaná s českým přízvukem zněla něžně, a právě na tom mu záleželo.

Tam, kdesi u Jadranu, poznal Mirka Fotbalistu, o několik let staršího bývalého hráče české fotbalové ligy, který působil i ve Švýcarsku.

„Trvalo to dvě sezóny, než jsem zjistil, že Mirek jezdí do Indie. První rok o tom vůbec nemluvil. Věděl jsem o něm to, co všichni, že Mirek ví nejlíp ze všech, kde žijou pěkný holky, jo."

Ze začátku to vypadalo jako známost, jakých lidé o dovolených navazují spousty. Bývalý sportovec si ovšem veselého taxikáře oblíbil – a platilo to i obráceně. Vyprávěl mu, jak se mu pěkně žije ve Švýcarsku s mladou manželkou. Jen se nikdy nezmínil o tom, kde pracuje a jak živí rodinu.

„Potom, když jsem jel do Jugoslávie podruhý, tam byl jeden Čech, takovej chlápek, co byl oukej, když se zrovna nevožral. Ale vožralej byl pořád. A ten mi vyprávěl, že Mirek jezdí do Káthmándú, do Nepálu, a že tam prodává trička, tílka. Že se tím živí. Když jsem slyšel ‚Nepál', tak jsem na Mirka okamžitě vystartoval, že chci, aby mě vzal s sebou. A už jsem mu nedal pokoj. Mirek hned prohlásil, že jo, že mě vezme, že to není problém."

Ke společnosti u Jadranu se připojil ještě Larry, Čech z Basileje. Václav s ním jednou seděl na pláži a začal nadšeně vyprávět, jak

Mirek souhlasil, že ho vezme do Indie a ukáže mu, jak se tam dá vydělat na prodeji triček. Třeba to Václav taky zkusí. Už si představoval, jak pije pivo na úpatí Himálaje, a ani si nevšiml, že se jeho nový kamarád začíná pořád víc usmívat, pak smát, až se nakonec vesele zachechtal a řekl: „Dej s těma pohádkama pokoj. Řeknu ti, o co jde, proč tam jezdí."

„Larry byl první, kdo mi vyprávěl, že se v Indii dá dělat byznys. Mirek nic neříkal, jenom to, že mě vezme do Indie jako turistu." Václav přeruší vyprávění, odsune se od stolu, s vozíkem dojede ke dřezu a naleje si vodu do sklenice. Za chvíli se vrátí. *„Víš, jakej je Larry? Když v roce 1977 poprvý odjel do Asie, nakoupil si v Thajsku trička, tisíc kusů, na prodej ve Švýcarsku. No ale neprodal je, a od tý doby vždycky jedno vytáhne a pak ho nosí, dokud se nezničí. Potom ho vyhodí a vezme si další. Víš, on ty trička pořád má. Larry skrblí, šetří na sobě, ale dokáže jít do restaurace a zaplatit za dvacet lidí. Za luxusní jídlo. Oni si objednaj, co chtěj, ale on si sám pro sebe vybere to nejlevnější. Není ani tak mazanej, spíš na sobě šetří. No, takovej prostě je."*

Mirek jezdil každý rok na několik měsíců do Asie. Vozil do Indie videorekordéry z Hongkongu. Z letiště je vynášel bez nahlášení. Na jednom vydělal tisíc dolarů. Občas pašoval i zlaté slitky.

Když se Václav vrátil z dovolené, kde poznal pravdu o byznysu ve vzdálených zemích, už ho těžce vydělané marky tolik netěšily. Dál jezdil s taxíkem, ale v hlavě se pořád vracel k příběhům, které slyšel ve slunečné Jugoslávii. I kdyby měli Mirek s Larrym pravdu jen z poloviny, on vydělával v Německu drobné.

O tři týdny později si všiml, že mu slábne zrak. Nemohl dál jezdit po nocích, ještě chvíli, a z těch světel oslepne. Zatelefonoval do Švýcarska a za dva měsíce se s Mirkem potkal na letišti ve Frankfurtu. Před odbavením mu Fotbalista představil Renatu, českou emigrantku žijící v Basileji, která letěla do Indie za byznysem s nimi. Nebyla to jeho dívka, Mirek miloval svoji mladou manželku Jeanette, která spolu s jejich půlroční dcerkou Nicole odjela do Goy už před dvěma týdny.

Václav byl přesvědčený, že letí jen ve dvou. Skryl překvapení a vesele se s Renatou přivítal. Byla to hovorná, malá, korpulentní

blondýna, která rychle navazovala přátelství. Nebyla jeho typ. Plochý obličej, nezdravá pleť, není hezká, říkal si. Mirek potvrdil, že se mu podařilo koupit videorekordéry za dobrou cenu, a to dokonce značky National. Nebylo to snadné, protože v Evropě je tato značka známá jako Panasonic, což naopak Indům nic neříká. Podle plánu měl každý z nich v Novém Dillí pronést jeden kus. Výdělek pokryje výdaje za letenky.

Letadlo se lehce chvělo a Václav se ponořil do snění. Za chvíli dostal do ruky drink, který objednal Mirek. Paráda, snil s otevřenýma očima a popíjel přitom *whisky on the rocks*, tedy s ledem. To bylo prozatím všechno, co uměl anglicky. Vždycky snil o chvíli, kdy poletí spoustu hodin velkým letadlem do vzdálené země a letušky ho budou na mávnutí ruky obsluhovat. Připadal si jako skutečný cestovatel.

PAHARGANDŽ

S dobrými konexemi přistáli na letišti Indiry Gándhíové v Novém Dillí. Letadlo pomalu rolovalo po ploše směrem k letištní budově a Václav zvědavě vyhlížel z okýnka. Tak intenzivní slunce a takové sucho, napadlo ho, jen pozůstatky zvadlé trávy a vyprahlá červená půda, jako by tam rozdrtili miliony cihel. Po chvíli začali v zástupu natěšených turistů opouštět letadlo. Když vyšel ven, okamžitě ucítil tu vůni, o které už tolik slyšel – prý je cítit jen napoprvé. To je ona vůně Indie?

Bylo teplo, dvacet osm stupňů, takovou informaci jim před přistáním sdělil pilot, a k tomu ostré slunce. Na někoho, kdo právě přijel ze studené Evropy, to udělalo dojem. V klimatizovaném terminálu bylo naštěstí trochu chladněji. Šli odděleně, jak se dohodli v letadle, každý s nejnovějším modelem videorekordéru značky National v příručním zavazadle. Taška byla těžká. Václav se zlehka pohupoval a spolu s ostatními se postavil do fronty. Když na něj přišla

řada, podal vojákovi pas. *Germany?* padla otázka. *Jo, jo* – odpověděl a zamířil dál. Chvíli trvalo, než se na pásu objevily kufry a batohy. Popadl svoji tašku, položil ji na vozík, nahoru dal příruční zavazadlo a rozhlédl se. Mirka ani Renatu neviděl. Zamířil k východu a zkoušel si vybavit instrukce. Kam teď má jít? Mirek říkal, aby našel celníka, ale jak takový celník vypadá?

Po hodině letiště opustil. Zase ta vůně, slunce trochu polevilo, protože už bylo po páté hodině. Obklopila ho skupinka místních, volali *taxi!, taxi!* a každý ho táhl svým směrem. Najednou se bůhví odkud vynořil Mirek, křičel *Ciolo, ciolo babu!* a naháněče zahnal. Ve třech nastoupili do objednaného taxíku a Václav začal vyprávět.

„Ta celnice mi říkala, ať jdu pryč, ale ty jsi tvrdil, že mám ten přehrávač nahlásit, takže jsem na tom trval – a mám to," s opileckým úsměvem ukázal pas s poznámkou napsanou propiskou přes polovinu stránky.

„Ježíšmarjá...," zaúpěl Mirek. „Měl jsi vyjít *na zelenou*, hlavním východem. Visí tam na zeleným pozadí nápis ‚Nothing to declare', to je východ pro cestující, co nemaj nic k proclení – měl jsi jít s davem a nezastavovat se. Je to tak složitý? Dneska byla *pláž*, nikoho nekontrolovali."

„Jo, vyšel jsem na zelenou," vzpomíná Václav s předstíranou vážností, *„ale vrátil jsem se a šel jsem nahlásit to video, protože Mirek mi to tak řek. Aspoň se mi to tehdy zdálo. Ale on mi taky řek: Když nebude zbytí, tak to zaregistruj. Jenže já jsem byl opilej a zaregistroval jsem jenom to, že mám něco zaregistrovat, a tak jsem to zaregistroval. Ta celnice, taková pěkná panienka, mě s tím videem poslala pryč, ale já jsem na tom trval, jak jen opilec může trvat. Strčil jsem jí do ruky pas, ukazoval jsem jí ten přístroj, no tak mi to tam napsala."*

Nevěděl, že většině Indů se opilí a motající se běloši hnusí.

V osmdesátých letech mohl turista dovézt do Indie jen omezený počet elekroniky a měl povinnost nahlásit na hranicích každý kus, i kdyby to byl jen malý fotoaparát. Za tímto účelem se musel dostavit na stanoviště označené červenou tabulí s nápisem „Goods to declare". Tam musel vyplnit prohlášení TBR (Tourist Baggage Re-Export

Form) a celník o tom pořídil ručně psaný záznam do cestovního dokladu. Při odletu bylo třeba dovezený přístroj ukázat. Za pokus propašovat do Indie elektroniku hrozilo její zabavení a finanční postih.

Starý taxík měl utržené kliky a popraskanou imitaci kůže na sedadlech. Kulatý rychloměr vypadl z desky a visel na drátech.

Auto vypadalo, jako by už po ulicích Nového Dillí jezdilo nejméně šedesát let.

O klimatizaci v automobilech tady zřejmě ještě neslyšeli. Řidič měl na sobě špinavou, nikdy nepranou košili v barvě khaki, která byla pravděpodobně jeho služební uniformou. V jednu chvíli si Václav všiml, že řídí naboso. Nadšeně o tom řekl Mirkovi a zeptal se:

„To on jen tak pro zábavu?“

„Jo, jasně, chce nám zaimponovat,“ odpověděl sarkasticky pořád ještě nazlobený Mirek.

Nové Dillí bylo teplé, téměř jarní. Ačkoli v Evropě už přišel podzim, tady všechno kvetlo. Václav zahlédl na trávníku deset nádherných pávů s roztaženými barevnými pery. Muži v turbanech, půvabné ženy v barevných sárí – ze začátku se mu všechno líbilo. Po pár minutách vjeli do starší části města a na chodnících podél zdí se objevily řady fóliových chatrčí, protože ty ubohé konstrukce šlo stěží označit za stany. Mezi nimi pobíhaly bosé děti v roztrhaném oblečení v barvě louží. Ženy v podřepu cosi vařily v kotlících nad ohništi. „Oni tady žijou? Spí? Maj děti, takže nejspíš měli i sex, určitě tady pod tou plachtou, někde u zdi. No oukej, ale rodí snad v nemocnici, ne? Jo, určitě v nemocnici.“ Podobně přemýšlí každý příchozí ze Západu, který poprvé vidí, jak drsný umí život v Indii být. Ani za nic se nechce vzdát, jen stojí na té vyprahlé zemi a směje se osudu do tváře.

Václav se rozhlížel, každou chvíli chytal Mirka za ruku a ukazoval mu něco za okýnkem.

„Podívej!“ křičel. „Jednoosobovej vozík na vysokejch kolech s železnýma obručema taženej šedýma krávama? Ty jsou snad posvátný, ne?“

„To nejsou krávy, ale volové, to znamená býci bez koulí,“ vysvětloval mu trpělivě kamarád.

Takový dvoukolák v centru města? V televizi viděl klusácké dostihy, připadalo mu to podobné. Určitě atrakce pro turisty, jako rikši v historických centrech německých měst.

Vjeli do čtvrti Pahargandž, zastavili před hotelem Satyam. Aby ušetřili, vzali si jeden pokoj – protože tady mají velké postele, vysvětlil jim Mirek. Opravdu, metr osmdesát na šířku, vejdou se. Táhlo je to k sobě, a i když byli unavení, chtěli všechno probrat. Renata okamžitě prohlásila, že kdyby to někoho zajímalo, ona je na holky, takže na žádné erotické napětí nedojde. Přijali to jako něco samozřejmého.

Už se setmělo, ale teplota ani teď neklesla pod pětadvacet stupňů. Mirek začal nováčky uvádět do místních reálií a odpovídat na všemožné dotazy. Hotelový boy přinesl deset láhví Thums Up, které si objednali, když přebírali klíče od pokoje.

„Například tohle je místní nápodoba Coca-Coly," vysvětloval. „Vyzkoušej."

Václav se napil a zašklebil se.

„Tady nemaj žádný západní zboží," objasňoval dál Mirek. „Žádný cigarety ani auta západních značek. V celý zemi maj jenom tři modely aut, fakt. Ambassador, kterýmu říkaj král indickejch silnic, se inspiroval britským Morrisem Oxford, vyráběným na ostrovech v padesátejch letech. Premier Padmini je vlastně lokálně vyráběnej Fiat 1100, hrozně populární v Itálii ve čtyřicátejch letech, no a pak nejnovější Maruti Suzuki. Japonci jim nějakým zázrakem prodali licenci, nikdo neví proč. Neuvidíš tady ani McDonalda nebo známý obchody s oblečením, nenapiješ se Pepsi. Nemaj tady videopřehrávače ani kamery. Na všechny výrobky ze zahraničí maj celní bariéry. No a právě proto jsme tady," shrnul. „Oni milujou filmy a potřebujou videopřehrávače. Vlastní si nevyrobí, nemaj takovou technologii."

„A pivo? Pivo maj?" vyptával se Václav.

„Jo, dvě značky: Kingfisher a Khajuraho. Dobrý, ale hodně perlivý. Dá se těžko sehnat, protože obchodů s alkoholem je málo."

Po pokoji se rozlehl charakteristický zvuk praskajícího kovu – Mirek otevíral láhev vodky Smirnoff, kterou vytáhl z příručního

batohu. Rozlil ji do pohárků, dolil pseudocolou a připil na Indii. Napili se. Václav se zase zašklebil a zeptal se, jestli by nemohli objednat pár kostek ledu, protože teplá vodka v takovém horku člověku dvakrát nejede. Zkušený kamarád mu trpělivě vysvětloval, že v Indii nesmí pít vodu z kohoutku, protože by z toho mohli chytit améby nebo nějaké jiné svinstvo.

„A led tady dělaj z obyčejný vody," dodal.

Renata po jednom loku odložila skleničku.

„Půjdu na chvíli dolů," sdělila.

Mirek přikývl a začal vysvětlovat, v čem spočívá problém se záznamem v pasu.

„Když cizinci odlítaj, celníci jim často kontrolujou pasy a hledaj právě takovou poznámku. Když ji najdou, zeptaj se, kde máš video, a ty bys jim měl teoreticky ukázat VCR. Tak se tady říká videorekordérům, *video casset recorder*. Chápeš? Ale my ten tvůj přístroj zejtra prodáme, vyděláš na tom osm set doláčů, přesně tolik, kolik jsi utratil za letenku z Evropy."

„Ale co uděláme s tím záznamem?" zeptal se Václav, na svůj stav nečekaně věcně.

„No právě, to je problém, zejtra něco vymyslíme."

Vstoupila Renata, posadila se na postel a vytáhla nějaký balíček, načež si na nočním stolku začala balit jointa z tabáku z rozdrcené cigarety. Přidávala k němu malé hrudky, vypadaly jako plastelína.

„Jsi šikovná," poznamenal Mirek.

„Ále, hned první rikša mi ho prodal za dva doláče, je to originální čaras, chápeš?"

Tenkrát viděl Václav poprvé, jak někdo kouří hašiš. Sám odmítl.

„Zůstanu u tohohle," řekl a ukázal na láhev. Přinejmenším věděl, co od ní může čekat. Pozorně však sledoval Renatu, který si několikrát šlukla. Na jejím chování se nic nezměnilo, možná jen to, že po nějakém čase začala nutkavě uklízet pokoj, mýt podlahu, utírat skříňky. Takhle to působí? Zvláštní, říkal si.

Navzdory nesouhlasu ostatních si nemohl pomoct, potřeboval vyrazit do města.

„Jsem v Indii poprvý. Neletěl jsem tolik hodin, abych teď pil teplou vodku v levným hotelu," prohlásil.

Bylo už po desáté večer, když vyrazili na procházku. Venku svítila pouze každá čtvrtá lampa, a to jen slabě. Všechny výlohy měly spuštěné kovové žaluzie, takže město nic neosvětlovalo. Šli prostředkem ulice, protože na chodnících spali po obou stranách lidé. Zabalení do špinavých dek leželi podél zdí zanedbaných domů, jeden vedle druhého. Mezi nimi pobíhaly krysy, všude se povalovaly odpadky. Po chvíli se bůhví odkud zjevili divocí psi. Mirek vysvětlil, že podle vůně poznají cizince. Když je smečka začala obkružovat, zuřivě štěkat a útočit na ně, vrátili se zpátky. V hotelu Václav okamžitě popadl vodku a nalil do pohárků štědřeji než letušky v letadle – každému tři centimetry. Na ex vypil čistou vodku, podíval se na Mirka a sarkasticky se zeptal: „A tyhle lidi od nás maj kupovat videorekordéry?"

POZNÁMKY NA OKRAJ

Kočičí ocas

Před dvanácti tisíci lety se kdesi v podhůří Himálaje sešla v noci u ohniště v obyčejné chatrči bez komína, jen s otvorem ve střeše, skupinka lidí. Kolem vládla neproniknutelná tma plná podivných zvuků, nepřátelská a hrozivá. Aby oheň neuhasl, přikládali do něj každých pár minut chrastí nasbírané ve dne. Hořelo čistě, ohnivé jazyky osvětlovaly přítomné ženy, muže i děti. Když začal oheň uhasínat, jeden z chlapců do něj přihodil hrst suché trávy, která ležela vedle hromady větví na zátop. Vyvalil se kouř, všichni se začali dusit a nadávat mu. Po několika minutách ale začali být veselejší, uvolněnější. Někteří dokonce zhluboka vdechovali kouř se zvláštní vůní, která je uváděla do tak blažené nálady. „Ukaž, chlapče, cos to tam hodil. Třeba toho máme víc." Už tenkrát, před tisícovkami let, ještě

než se zrodila jakákoli civilizace, poznal člověk relaxační účinky indického konopí. Pravděpodobně mnohem dřív, než objevil alkohol.

Ale všechno dobré jednou končí. Ačkoli naši prapředci uchovávali sušené rostliny v místě chráněném před dešti, po nějaké době už kouř nepůsobil tak intenzivně a v zimě, když ho skutečně potřebovali, úplně ztrácel svoji moc. Museli čekat řadu měsíců na další sklizeň. Na jaře vyhlíželi v houští onu tajemnou rostlinu, které se v daleké budoucnosti začne říkat marihuana, aby si zapamatovali, kde roste, a v době květu ji sklidili. Začátkem léta zjistili, že se na několikametrových keřích objevuje rosa. Nebyly to však kapky vody, nýbrž lepkavá pryskyřice. Stačilo projít kolem a lehce se dotknout listu, aby se člověk umazal, a hmotu nebylo snadné jen tak smýt. Zato když ji seškrábali, daly se z ní vytvářet hnědé plastické kuličky. Kdosi se rozhodl zjistit, co se stane, když je nacpe do obyčejné dýmky tvořené dvěma kousky bambusu. „Uff, báječné. Působí to podobně jako spalované květy, ale intenzivněji." Lidé brzy objevili ještě další, velmi podstatný rozdíl. Pryskyřné kuličky si své vlastnosti uchovávaly po celý rok, na rozdíl od sušených květů, které už po třech měsících neměly žádný efekt.

Právě to je hašiš, respektive čaras, protože tak se ve východních zemích říká ručně sbírané pryskyřici z konopí (lat. *cannabis*). Je to velmi pracná metoda, přičemž nejlepší výsledky přináší hlazení listů a květů rukou, jako se hladí kočičí ocas. Od té doby uplynuly tisíce let, byly vyvinuty průmyslové metody sklizně a výroby hašiše, ale ručně sbíraný čaras má dodnes mnoho zastánců. Znalci tvrdí, že obsahuje energii lidských dlaní.

ZTRACENÉ ZAVAZADLO

Václav se probudil s pocitem, že mu praskne hlava. Už bylo horko, pomalu otevřel oči a zjistil, že je v posteli sám. Podíval se na hodinky a s jistým úsilím v hlavě počítal: blíží se desátá hodina

místního času, měl by se nasnídat. Vylezl z postele a odšoural se do koupelny, kde místo záchodové mísy spatřil díru v podlaze. „To je nápad," zamumlal, ačkoli ho to nemělo překvapit, vždyť toaletu použil už včera. Vykonal, co bylo třeba vykonat, a za chvilku už stál pod sprchou. Otáčel kohoutkem na všechny strany, ale teplá voda nikde, stejně jako sítko. „Žádný problém, v tomhle podnebí může být klidně studená, vlastně je to lepší," napadlo ho, když na zádech ucítil osvěžující proud.

Sešel dolů a nejistě se rozhlížel po svých kamarádech. Usměvavý mladý recepční mu cosi sdělil, ale on mu nerozuměl. *Du sprichst Deutsch?* zeptal se, ale mladík mu jen gestem rezignovaně ukázal cestu. Na druhé straně ulice, která v noci vypadala jako část spěšně opuštěného města, spatřil nápis „Metropolis Restaurant". Před ním se mačkal barevný dav, jako by právě skončil zápas na stadionu Sparty Praha. Když zkusil udělat krok vpřed, okamžitě do něj narazila motorová rikša a ječivě při tom troubila, takže se okamžitě stáhl. Bezradně stál a pokoušel se pochopit, jaká tady platí pravidla silničního provozu. Všiml si, že jakmile se někde objeví prázdný prostor, okamžitě ho někdo obsadí – chodec nebo skupina chodců, skútr nebo cyklistická či motorová rikša. Vzpomněl si, že v Indii se jezdí vlevo, stejně jako v Anglii. Rozhlédl se – ne, ani to nefungovalo. Jezdili po obou stranách ulice, a to všemi směry.

„Když tady budu stát, nejspíš nic nezískám, nevypadá to, že by mě chtěl někdo pustit," řekl si a rozhodně se začal probíjet davem. Podařilo se. Otevřel těžké dveře restaurace. V rohu klimatizované místnosti seděli jeho kamarádi. Spokojeně si k nim přisedl. Pili pivo z hrnečků, láhve stály pod stolem. Prodávají je bez licence, vysvětlil Mirek a rovnou mu objednal kingfishera. Václav vypil naráz první hrneček a spokojeně vydechl. To jsem potřeboval, poznamenal se smíchem. Snědli míchaná vajíčka, vrátili se do pokoje, zabalili videa do tašek a vyrazili do města. Odjeli motorikšou do centra, na Mohan Singh Place. Mirek tam měl známého obchodníka, který vlastnil menší prodejnu s elektronikou. Je to dobrý *dealer*, tak mu anglicky říkal. Gunchara Shavla, sikh v tmavomodrém turbanu, se

při pohledu na cizince vcházejícího do obchodu srdečně usmál. Mirek se s ním bez dotyku přivítal indickým gestem *namasté*, dlaněmi sepjatými jako při modlitbě, jen namířenými vzhůru. Při vykonání tohoto pohybu by se měl člověk uklonit. Takové gesto znamená: klaním se ti. Překvapený Václav se ho pokusil napodobit, ale moc mu to nešlo. Obchodník je pozval do zázemí. Důvěrnost mezi Mirkem a sikhem naznačovala, že spolu nejednají poprvé. Jakmile se za nimi zavřely prosklené dveře nevelké kanceláře, Shavla se posadil ke zdi, odkud mohl přes okno sledovat obchod, v němž zůstal mladý prodavač. Mirek vytáhl láhev Johnnie Walker Black Label v elegantní krabici, přímo z duty free, a předal mu ji jako dárek. Sikha to nepřekvapilo. Václav měl dojem, že na to přímo čekal. Takový byl nejspíš rituál. Sikh cosi zakřičel na prodavače a ten za chvilku přinesl několik láhví Thumbs Up a sodovku – studenou, což Václav přijal s povděkem. Po několika zdvořilostních větách a dvou rychle vypitých drincích přešli k meritu věci. Mirek se nad cenami, které jim za videorekordéry nabídl Shavla, ušklíbal.

„*My friends*, přátelé," obrátil se na ně sikh. „Jděte do města, na Connaught Place, do Starého Dillí, kam jen chcete. Když dostanete lepší cenu, tak to prodejte, na mě se neohlížejte."

Byznys je byznys, ale whisky se musí dopít. Nechat Inda s nedopitou láhví by byla urážka. Poseděli tedy ještě dvě hodiny, mluvili o politice a obchodech, až nakonec láhev vypili do dna. Mohli odejít. Václav se automaticky rozloučil podáním ruky, do kapsy schoval vizitku, kterou mu sikh dal. Hodně to s ním houpalo, nikdy neměl velkou výdrž. Chytili si motorikšu, ve třech se vmáčkli na zadní sedadlo, dvě tašky si položili na kolena a nechali se odvézt na třídu Čándní čauk ve Starém Dillí.

Taková jízda v otevřeném vozíku je velmi příjemná, jako by člověk seděl v kabrioletu, říkal si Václav. Rozhlížel se kolem a viděl desítky, stovky podobných trojkolek, černých, se střechou banánové barvy. Bylo jich víc než slavných žlutých taxíků na Manhattanu. Rikši nemají okna, proud vzduchu ochlazuje. Příjemně rozjímal, dokud na několik minut nezůstali stát v zácpě. Ta fantastická – jak

se mu do té doby zdálo – vozítka byla vybavena dvoutaktními motory, mnohem méně efektivními než čtyřtaktní. Když zastavili na semaforu a kolem nich kouřilo několik dalších motorových rikš, už to přestávalo být příjemné. Všichni navíc troubili nepříjemnými, kvílivými klaksony. Proč? Pomůže to něčemu? Bez oken se těm ocelově modrým oblakům kouře nedalo uniknout. Václav měl pocit, že se za tu cestu nadýchal většího množství spalin než za celý dosavadní život.

Po čtyřiceti minutách dojeli na místo a vystoupili na okraji dvacet metrů široké ulice plné lidí, kteří se pohybovali všemi směry. Kam až oko dohlédlo, se táhly davy lidí. Mirek vedl, Václav s Renatou ho následovali a pozorně se přitom rozhlíželi. I když ušli téměř sto metrů, nenarazili na jediného bělocha. Indové nosili kalhoty jako od obleku, jen dávno nežehlené, a k tomu polyesterové košile s límečkem. Levná verze západního byznysového oblečení, v tomto podnebí patrně nepraktická, protože mnozí si raději oblékli tradiční oděv, *dhótí*, plátno rafinovaně omotané kolem boků.

Chodí po ulicích v ručnících uvázaných v pase, jako by vyšli ze sprchy, komentoval Václav v myšlenkách zdejší zvyky.

Indické ženy na sobě měly obvykle sárí v křiklavých barvách, někdy se zlatým lemováním. Mladé dívky nosily většinou široké bavlněné kalhoty a volné halenky ve stejné barvě, sahající do poloviny stehen. Vypadaly, jako by z domu odešly v pyžamu. Taková asociace není od věci, protože toto slovo pochází z Indie. *Pājdžāmä* znamená v hindštině právě volné kalhoty.

Indické ženy v pohybu, to je jev, který lze sledovat celé hodiny. Lehký krok, hlava vztyčená, levá ruka přidržuje cíp sárí, pravá je volná. Rovná záda, jako by všechny dívky od dětství nosily na hlavě džbán s vodou. A vlasy? To je pýcha a klenot, o který pečují s něhou, kterou překoná snad jen láska k dítěti. Černé, přirozeně husté, silné. Přesto v suchém klimatu vyžadují péči. Hodinu před mytím si je ženy potírají speciální směsí z kokosového oleje, cibulové šťávy a trošky ricínového oleje. Vdané ženy si obvykle vyčesávají nízký drdol a několikacentimetrovou pěšinku si malují načerveno. Chodit

s rozpuštěnými vlasy je zlé znamení; může věštit ztrátu manžela. Neprovdané ženy si splétají copy silné jako zápěstí, často sahající až pod pás. Jejich copy jsou hedvábné, silné, lesknou se jako srst černého pantera. Když jde mladá žena po ulici, spletené vlasy se pohupují a konec copu jemně hladí záda v rytmu chůze. Je to pohled, po němž indičtí muži šílí.

Davem se sune plošinový vozík, všichni musí uhnout z cesty, protože s těžkým nákladem nezabrzdí. Vypadá jako houpačka pro dva, jakou všichni známe z dětství. Já nahoře, ty dole, teď já dole a ty nahoře. Jednoosé přepravní vozíky. Dvě železná kola, bez pružin, bez pneumatik, potažená silnou vrstvou tvrdé gumy. Na přímé ose je upevněna úzká plošina vyrobená z tlustých prken o délce tří metrů a šířce šedesáti centimetrů. Vpředu jsou dvě tyče, mezi nimiž jde muž a táhne vozík, vzadu druhý, skloněný muž vozík vší silou tlačí – naložili jim několik stovek červených pálených cihel, to je velká váha. Jakmile se rozjedou, postupují však rychle a přitom křičí: *Ciolo, ciolo!* Z cesty!

Něco takového nezastavíte na místě, nezatočíte s tím, nevyhnete se prudkou změnou směru. Není to obratný skútr. Řídit takový vozík připomíná manévrování s tankerem v úžině plné lodí. Oba muži jsou celí zpocení, svaly se jim chvějí, mají soustředěný výraz, ale je vidět, že jsou spokojení. Dostali zakázku, vydělají si. Jejich ženy pro ně určitě v nějaké chatrči u zdi vaří na ohni *dhál*, nejobyčejnější jídlo z čočky, a s nadějí čekají, že dnes bude dobrý den.

Na kraji silnice stojí prodavači u atypických stánků, které vypadají jako stoly sbité z několika prken, jen pod deskou mají místo noh čtyři kola, původně z bicyklu. Jsou pohodlné, snadno se s nimi po ulici pohybují, když hledají své vysněné eldorádo, kde fronty klientů nikdy nekončí. Vynalézavost chudých. Na stolech leží hromady kokosů, granátových jablek, pomerančů a ořechů nebo pyramidy barevného koření. Je slyšet hlasité pokřikování. Pozorný prodejce už si všiml pohledu kolemjdoucího. To je onen zlomek vteřiny, který rozhoduje. Naléhavě natahuje ruku, ve které svírá novinový kornout naplněný až po okraj oříšky. „*Pánč, pánč rupia*, pět rupií!“ překřikuje

halas ulice. „Chceš je přece." Kolemjdoucí bohužel přenesl pohled na prodejce šťávy z cukrové třtiny, u něhož motorek běží nepřetržitě. *Pánč rupia* se ještě nevzdává, ale v hlase už není cítit prvotní energie.

Rikšové křičí na chodce, motorové rikši a malé skútry kvílí, jako kdyby někdo přejížděl pěnovým polystyrenem po skle; uprostřed silnice stojí skupinka šedých krav, které cosi melancholicky žvýkají. Jedna právě prohnula záda a silným proudem začala močit. To všechno je ponořené do hluku a pachů – vůně koření se mísí s odérem moči. Ačkoli jsou teprve tři hodiny odpoledne, na chodníku spí na zádech jakýsi muž znavený prací. Ne, není opilý. Po obličeji mu lezou mouchy, ale nemá sílu je odhánět. Dav ho chápe, akceptuje to, v takové situaci se může ocitnout každý. Nikdo do něj nestrká, nekope, nekřičí, aby zmizel. Lidská masa ho obtéká jako voda dřevěný kmen, který se zasekl na dně řeky. Taková je indická ulice, královna asijských cest. Buď se do ní na první pohled zamilujete, nebo – což bývá častější – vás znechutí a vy už se sem víckrát nevrátíte.

Vstoupili do obchodu s elektronikou, majitel Mirka poznal. *Namasté, namasté, namasté*, přivítali se s úsměvem. Václav tentokrát gesto, jímž se projevuje úcta, vykonal s grácií. Jednání proběhlo hladce, obešlo se bez alkoholu. Jejich tašky na chvíli zmizely v zázemí a vrátily se prázdné. Převzetí *balance*, tedy peněz, domluvili na večer.

„Nemusíš se bát," ujišťoval Václava zkušený kamarád. „Tak to funguje, přineseš zboží, domluvíš cenu a až potom si vyzvedneš peníze."

Chytili motorovou rikšu a odjeli do Nového Dillí. Dalších čtyřicet minut v zácpě a smogu. Vstoupili do kanceláře Agenta, podle Mirkova ujištění osvědčeného prodejce letenek, který spolupracoval s polskými pašeráckými skupinami. Objednali si letenky vnitrostátních aerolinek Indian Airlines do Bombaje, odkud měli o pár dní později odletět do Hongkongu. Takový byl plán. Zašli do Nirula's něco sníst.

„Mám nápad, jak se zbavit toho nešťastného záznamu v pasu," řekl v jednu chvíli Mirek.

Václav ho pozorně vyslechl.

„Jo, tak to uděláme," přikývl, protože byl přesvědčený, že jeho kamarád ví o pašování v Indii naprosto všechno.

Za hodinu se vrátili k Agentovi, vyzvedli si letenky, aby pak strávili dalších čtyřicet minut v motorové rikše na cestě do Starého Dillí, kde si měli převzít *balance*. Když se vrátili do hotelu Satyam, bylo deset večer. Z ulic už zmizel barevný dav. Zbyly jen fasády zanedbaných, slabě osvětlených domů se spuštěnými železnými roletami v přízemí. Vítr tvořil nízké barikády z povalujících se odpadků a zdivočelí psi se sdružovali do smeček, aby převzali vládu nad ulicemi. Obrovské město, ve dne tak barevné, pomalu usínalo.

Druhý den si objednali taxík na vnitrostátní letiště a začali realizovat Mirkův plán. Odbavili se do Bombaje, odevzdali zapsaná zavazadla. Klidný let trval necelé dvě hodiny. Přistáli a okamžitě se vydali vyzvednout bagáž. Byl to vnitrostátní let, na vnitrostátní letiště, tedy bez pasové a celní kontroly. Po přistání Václav chvilku počkal, dokud nezahlédl Renatu, jak opouští halu. Pak spustil povyk, protože na pásu nenašel svoji tašku. Rozčileně si šel stěžovat do kanceláře letecké společnosti a nahlásil problém. Ukázal zavazadlový štítek, úředníci poslali své podřízené, aby zavazadlo na nevelkém letišti hledali. Cizinci jsou velmi rozčilení. Říkají, že v tašce měli cennou elektroniku, ukazují záznam v pasu. Po hodině se ukáže, že se kufr ztratil. Pracovníci se Václavovi omluví a on dostane dokument, který potvrzuje, k jaké události došlo. To by mělo problém záznamu vyřešit, shrnul celou akci Mirek.

Letiště opustili s papírem v ruce a zamířili ke stanovišti taxíků, kde už na ně čekala Renata s Václavovou taškou. „Ten kluk má fištróna," říkal si strojvedoucí z Humpolce.

VELKEJ STAŠ

Bombaj měla jiný charakter než Nové Dillí. Působila jako modernější a rozhodně bohatší město. Možná proto, že v centru nejezdily rikši,

ani ty klasické, ani motorové, jen černé taxíky se žlutou střechou. Všechny stejné značky, Premier. Obrovská země, téměř tak velká jako Evropa, dvakrát lidnatější, a mají jen tři modely aut, a to třídy vintage. Centrální čtvrť Kolaba, postavená v koloniálních časech, připomíná architekturou Anglii 19. století, jen zanedbanější. Dnes bychom řekli, že ty budovy mají velký potenciál. Takový eufemismus.

Červené patrové autobusy? Jako v Londýně? Ten obrázek zná každý, přinejmenším z pohlednic. Ale patrové autobusy jsou základem veřejné dopravy i v Bombaji. Jsou jich stovky, tisíce, kamkoli se otočíte, určitě nějaký zahlédnete. Pohybují se pomalu, majestátně jako velcí sloni a stejně jako sloni dominují ulicím. Jen jsou z nějakého důvodu natřené načerveno. Třeba mají nějaký festival? Staré modely, které už se v anglické metropoli dávno nepoužívají, ale tady pořád jezdí. Mají jediný vstup, vzadu, takovou malou plošinu, ze které v největší špičce visí hrozen cestujících, kteří se už nevejdou dovnitř. Další člověk běží, chce naskočit za jízdy, ale kde, jak? To není možné, proč chlap ten autobus honí, vždyť tam pro něj není místo. Dobíhá ho a v tu chvíli se jeho směrem natáhne několik rukou, popadnou ho, pomůžou mu, někde si tam najde kousíček podlahy, jen na špičku nohy, ale je tam a jede.

Václav s Mirkem a Renatou vystoupili z taxíku v postranní uličce s řadou třípatrových domů. V přízemí zabírá téměř celou šíři budovy obchod s nicneříkajícím názvem Trading Company. Po straně jsou otevřené dvoukřídlé dveře a za nimi je vidět schodiště vedoucí do prvního patra. Nad vchodem visí namalovaný vývěsní štít, na který ho upozornil Mirek. Václav se na okamžik zastaví, pomalu čte, rozpoznává polská slova, která v několika řádcích tvoří nápis:

Stašův obchod
Royal Gems
Obchod pro polské námořníky a turisty

Usmál se. To zní jako z románu Julese Verna. Vyběhli po schodech do prvního patra, do moderní klimatizované kanceláře.

Velkej Staš byl Ind středního věku, působil jako Evropan, mohl by se vydávat za Itala nebo Španěla. První peníze vydělal v sedmdesátých letech díky obchodům s námořníky, kteří s sebou vozili různé drobnosti a prodávali je. Díky tomu, že měl bratrance pracujícího u vjezdu do přístavu, získal brzy monopol. Rychle zjistil, že největší cit pro takový byznys mají Poláci. Ochotně mu vozili všechno, co si objednal. A nejen námořníci. K jeho kanceláři v centru Bombaje začaly zajíždět celé výletní autobusy Orbisu, polské státní cestovní kanceláře. Gynekoložky, právní poradci, architekti, soukromníci, ředitelé významných firem, finanční elita socialistického Polska na drahých cestách po Indii. Vykupoval od nich křišťálové vázy, drobnou elekroniku i zlato. V té době byl legendou, mluvilo se o něm na polských tržištích, na Różyckého trhu ve Varšavě i na Załężu v Katovicích.

„Velkej Staš měl sídlo vedle hotelu Lord, kde jsme všichni tři, i s Renatou, bydleli. Hned jsme za ním zašli a Mirek s ním mluvil, probírali byznys. Ukázalo se, že se chtěl se Stašem poradit. Ten mu řek, jaký modely videopřehrávačů má tuhle sezónu přivézt, a co dalšího, a kolik se na tom dá vydělat. Informace důležitý pro každýho pašeráka."

Václav prakticky neuměl anglicky, ale předstíral, že ví, o čem je řeč. Zaujal ho jeden detail. Jak to ten Ind dělá? Drží v ruce cigaretu, ale ne tak, jak jsme zvyklí. Uchopil ji mezi prostředníček a prsteníček, přímo u základu, u kloubů. Sevřel ruku v pěst, udělal z ní takovou trubku, přiložil ji k ústům, a aniž se rty dotkl filtru, potáhl. Po chvíli položil ruku na stůl a vypustil dlouhý pruh kouře, žhavá cigareta trčela vzhůru jako vyčnívající část boxeru.

Indologové tvrdí, že tento zvyk vychází z obavy, že by stroje vyrábějící cigarety mohli obsluhovat nedotknutelní. Je třeba omezit riziko kontaktu s nečistými. Václav se na to Staše nikdy nezeptá, ale je možné, že toho to vůbec nenapadlo, zkrátka kouřil tak, jak to dělával jeho otec.

Byl to pouhý detail, Václavova mysl se dožadovala podstatnějších informací. Proč jsou v chudé Bombaji videorekordéry a kamery dražší než v Mnichově? Požádal Mirka, aby se na to Velkýho Staše

zeptal, a ukázalo se, že v Indii platí na elektroniku clo ve výši pěti set čtyřiceti procent. Když chce někdo legálně dovézt videorekordér koupený v Hongkongu za čtyři sta amerických dolarů, musí se na letišti dostavit na červené stanoviště celníků a zaplatit na dani víc než dva tisíce dolarů za kus. Tak vysoká cla měla lokální průmysl ochránit před konkurencí a pobídnout k inovativní výrobě.

Za debaty o hlouposti vládnoucích elit opustili kancelář v prvním patře, sešli dolů, zahnuli vlevo a vstoupili do malého krámku s cigaretami – měřil maximálně dvakrát dva metry. Neměl vchodové dveře, protože mu chyběla čelní stěna. Tisíce podobných obchůdků, naskládaných těsně vedle sebe, jsou v Indii po celý den široce otevřené do ulice, jako by byly její součástí. Až v noci, někdy kolem deváté hodiny, majitel stáhne rolety a ukončí pracovní den. Spočítá denní tržbu a půjde si na několik hodin odpočinout domů. Někdy je jeho dům hodně daleko, takže přespí na místě, na podlaze, a sní přitom o velkých obchodech nebo o krásných ženách.

V Indii existovaly podobně jako v Československu dva směnné kurzy. Ten oficiální platil například v letištní směnárně – přilétnuvší turista mohl prodat dolary nebo marky v jakémkoli množství. Fungovalo to ale jen jedním směrem. Indická vláda ochotně skupovala valuty, ale neprodávala je. Když Václav s Mirkem a Renatou prodali videorekordéry a měli spoustu rupií, nemohli je vyměnit za dolary podle oficiálního kurzu. Mohli ovšem nakoupit libovolné množství dolarů na černém trhu – museli jen znát ty správné lidi. A právě obchůdek s cigaretami vedle kanceláře Velkýho Staše byl takovou nelegální směnárnou.

Mirek měl pravdu – na videopřehrávačích vydělali tolik, že výdaje za letenky z Evropy do Indie se jim v plné výši vrátily. Spokojeně se vydali do už tehdy slavného Leopold Cafe na oběd.

„Tak se dělá opravdickej byznys," říkal si Václav. Jen ten nešťastný záznam v pasu mu trochu kazil náladu, ale snažil se nedávat to najevo.

ČESKÁ ROMANTIKA

Na letiště jeli z centra podél slumů téměř hodinu a půl. „Jak můžou lidi žít v takovým smradu, v těch nuznejch chatrčích z vlnitýho plechu, kde se nahý děti spolu se psy ráchaj v šedivejch kalužích plnejch odpadků?“ Takové obrazy měli před očima celých dvacet kilometrů.

Před mezinárodním terminálem zaplatili za taxík, z kufru vytáhli zavazadla a vstoupili do obrovské, čisté a klimatizované haly. Odbavili se u přepážky Cathey Pacific do Hongkongu, odevzdali zavazadla a zamířili ke stanovišti *immigration*, k pasové kontrole. Najednou k nim přistoupil elegantní celník v bílé uniformě a požádal o doklady. Podali mu je. Vzal je do ruky, podíval se na obálky. *Swiss? German?* položil řečnickou otázku a začal knížkami listovat, jako by něco hledal. Brzy vrátil pas Renatě se zdvořilým *Thank you, madam*, potom Mirkovi a nakonec se zahleděl na onu nešťastnou stránku Václavova pasu. *Where is VCR? Video casset recorder*, zopakoval. Václav klidně odvětil: *No, no VCR* a podle plánu mu ukázal hlášení o ztrátě zavazadla s úředními razítky. Mirek, který stál vedle, se snažil pomoct.

„Před čtyřmi dny jsme letěli s Indian Airlines z Nového Dillí do Bombaje a kamarádovi ztratili zapsané zavazadlo. Není to jeho vina, ale technika zůstala v té tašce. Prosím, tady je hlášení,“ ukazoval na list papíru.

Celník ho ale nechtěl poslouchat. Zavolal pracovníka Cathey Pacific, ukázal mu Václavovu letenku a nařídil, aby ho vyškrtli ze seznamu cestujících. Mirek se nehnul z místa a zkoušel dát najevo pobouření.

„To není naše vina, indické aerolinky mu ztratily zavazadlo, tam ten přehrávač hledejte.“

S úředníkem to ani nehnulo a začal drsným hlasem opakovat anglické slovo *penalty*, tedy pokuta. Mirek se rezignovaně obrátil na kamaráda:

„Dobře, kašlem na to. S tím debilem dneska nic nesvedeme." Popoháněný zjevně rozčileným celníkem se začal vzdalovat.

„To zvládneš, nic to není," prohodil ještě přes rameno a spolu s Renatou zmizel v hloubi terminálu.

Pět minut a zůstal v Indii sám. Měl peníze našetřené v Německu a dolary, které vydělal na prodeji VCR, ale anglicky uměl jen deset slov, a to včetně obratu *double whisky*. Možná třicet, když započteme i číslovky. Stál v odletové hale mezinárodního letiště v Bombaji, v ruce držel pas s letenkou Cathey Pacific a složené papíry s úředními razítky. U nohou mu na lesklé kamenné podlaze ležela plátěná taška, uprostřed propadlá, jako by i ona rezignovala. Připomínala líného psa čekajícího na další povely. Sledoval, jak kolem něj procházejí cestující, přistupují ke kontrolním přepážkám, ukazují doklady a mizí v hloubi terminálu. Ještě před chvílí tam viděl svého kamaráda, který mu na rozloučenou zamával. Nevšiml si, že když se s ním Mirek loučil, měl dost nejistý výraz ve tváři. Václav takové nuance řeči těla nedokázal vycítit. Pro něj existoval jen svět logiky. O pár desítek let později se dozví, že trpí Aspergerovým syndromem, že jím trpěl vždycky. V roce 1985 takový pojem ještě neznali.

Nejspíš by se měl obávat, cítit tlak na prsou, nebo se alespoň strachovat o nejbližší budoucnost, ale o tom nepřemýšlel. Když kamarád říkal, že to nic není, tak to bude pravda. Nic neinterpretoval, nehledal skryté významy. Vlastně ho nečekaná změna plánu potěšila. Zůstane v Indii, konečně si splní sen. Navzdory davům chudáků v ulicích, kteří ho neustále zastavovali a prosili o almužnu, se v Bombaji a Novém Dillí cítil bezpečně. Jako by našel své místo.

Lidé ze Západu mívají různá očekávání, když poprvé letí na subkontinent. Tato magická země, plná zázraků Východu, podněcuje představivost jako žádná jiná. Mysl podsouvá obrazy oslnivého Tádž Mahalu, karavan slonů putujících džunglí, zaklínačů hadů s nebezpečnou kobrou v košíku, modrých či růžových měst v poušti. Krásné ženy s laními očima, havraními vlasy a olivovou pletí, oděné v barevných sárí, které si cípem látky zakrývají tvář, jakmile zaregistrují pohled cizince. Pohlední hrdí muži v barevných turbanech. Právě

takové momentky, připomínající fotografie z alba, rozproudí naši mysl, když popíjíme drinky na palubě letadla a blížíme se k onomu „magickému" místu. Není divu. Západní kultura nás jimi krmila od malička – nejdřív vymýšlela příběhy o „exotickém" a „smyslném" Východu, Východu viděném očima bílého objevitele, cestovatele, kolonizátora, a později je prostřednictvím univerzit, literatury a filmového průmyslu předávala světu. Právě takovou představu nám prodávají cestovní kanceláře, to ona nám zastínila realitu lidí obývajících místo nazývané Východem.

Ale Václav měl úplně jiné sny. Otočil se o sto osmdesát stupňů, podíval se směrem k východu z letiště a řekl si: Co udělám? Jaký je plán hry? Nejdřív taxík zpátky do města. Kde stojí? Nejspíš před příletovou halou. A to je kde? O patro níž. A jak se tam dostanu?

Po pár minutách už seděl ve starém autě značky Premier a v hlavě zvažoval další kroky. Mirek s Renatou teď sedí v letadle do Hongkongu, kde nakoupí, druhý den se i s videorekordéry vrátí do Nového Dillí a letiště opustí *na zelenou*. Nejrozumnější by proto bylo koupit si jízdenku na noční vlak do hlavního města a počkat na ně v hotelu Satyam v Pahargandži. Plánovali přece odjet do Goy. Tam čekala Jeanette, Mirkova mladá manželka, i s jejich dcerkou Nicole. Goa leží dvacet hodin cesty vlakem na jih od Bombaje. Měl by teď jet sedmnáct hodin, celou noc, vlakem na sever, aby se za několik dní zase vrátil? Jeho logické myšlení dospělo k závěru, že je to nesmysl.

„Víš, co mě zajímalo nejvíc, když jsem poprvý přiletěl do Indie? Kdy se dostanu na pláž. Jo. Čechy přitahuje moře mnohem víc, než si lidi myslí. My moře nemáme, my jsme suchozemci." Na chvíli se odmlčí, podívá se vpravo, sáhne po sklenici a naráz jí polovinu vypije, pak ji odloží. Rovná si v hlavě myšlenky. *„To je ta česká romantika. Když máš pěknou* panienku*, tak samozřejmě nesníš o pěknejch* panienkách*. Proto to nemůžeš pochopit. Ale já jsem tehdá snil o moři."*

Bombaj je sice přístavní město ležící na poloostrově, tedy obklopené vodou, ale pobřeží je urbanizované. Václavovi přitom nešlo o kamenné promenády. Mirek říkal, že Goa má divoké pláže. Dobře si to zapamatoval. A rozhodl se ve zlomku vteřiny, už v okamžiku,

kdy mu celník nedovolil odletět. Nemohl se dočkat, až uslyší hukot převalujících se vln, až uvidí, jak se jejich hřebeny dlouhými jazyky zpěněné vody rozlévají po bělavém písku. K tomu třicet stupňů ve stínu, azurová barva moře, klid a polonazí snědí rybáři vytahující lodě na břeh jen silou svých svalů. V pozadí háj kokosových palem ohnutých větrem, ráj na zemi. Nechtěl jet do Nového Dillí. Najít v Goi Jeanette by neměl být problém. Kolik tam může být blondýn s nemluvnětem v náručí? Pojedu na jih, rozhodl rychle. Dobře, ale co teď? – přemýšlel v taxíku cestou do města. Rozhodl se zaměřit na aktuální úkoly. Ne, neubytuje se v hotelu. Nejdřív půjde s taškou do cestovní kanceláře, kde s Mirkem kupovali letenky do Hongkongu. Tam mu určitě řeknou, jak se dostane do Goy. Třeba se najde volné místo v dnešním vlaku nebo autobusu. A když ne, koupí si jízdenky na první volný termín a vrátí se do hotelu. Během těchto analýz byl „úplně klidný", jeho mozek pracoval metodicky, chladně. Ano, musí jim taky vrátit letenku Cathey Pacific, oni mu vrátí peníze, nebo alespoň část. Další krok: před odjezdem se musí zastavit u Velkýho Staše, respektive v krámku s cigaretami, protože má málo rupií.

Zase ty slumy, říkal si, když ucítil charakteristický, téměř nesnesitelný zápach. Po chvíli spatřil za příkopem plným šedivé zpěněné břečky řadu nuzných chatrčí. Pět metrů od cesty, po které jel. „Pach předchází obraz," přemítal smutně. Existuje rychlost světla, zvuku, ale zkoumal někdo rychlost zápachu? Po pár minutách se ocitli na široké dvouproudé silnici, ale ten pach cítil pořád. To není možné. Byl už daleko. Mozek šálil jeho smysly.

POZNÁMKY NA OKRAJ

Asperger

„Vaše dítě trpí Aspergerovým syndromem." Když si rodiče od psychiatra vyslechnou takovou diagnózu, mají obvykle smíšené pocity – obrovský strach, protože je to něco mimo normu, ale cítí i úlevu,

že to naštěstí není autismus. Dnes už se tento pojem pomalu stává minulostí, někteří lékaři zastávají názor, že není správný. Celé roky bylo obtížné vymezit hranice, po jejichž překročení byl někomu diagnostikován asperger nebo autismus. Jak totiž popsat něčí mysl? Nic tady není černé ani bílé. Nejde o zánět slepého střeva, tady neexistují tvrdá fakta. Stále nevíme, jak to celé funguje, kde se berou naše myšlenky. Proto byly tyto projevy spojeny a nazvány jedním termínem: poruchy autistického spektra (...), zkráceně spektrum.

Aniž bychom se pouštěli do diskuse o složité psychiatrické problematice, dodejme, že tyto jazykové kličky, byť jistě podložené, ztěžují popis. Autismus byl spojován s pomalejším mentálním vývojem, zatímco asperger přesně naopak – ten se v obecném povědomí týká malých géniů, kteří nejsou schopni adekvátně vnímat emoce a mají problém se sociálními vztahy, obsedantně je fascinuje určité téma a mnohdy neakceptují změny.

Ne všechny příznaky se musí vyskytovat u každého. Jsou lidé, jejichž výsledky testů jednoznačně ukazují na Aspergerův syndrom, ale kteří se zároveň v prostředí častých změn cítí jako ryba ve vodě. Pak se říká, že vykazují jisté aspergerovské rysy. To, co je společné a u těchto osob se objevuje vždy, je vnímání reality jako souboru schémat, která lze rozpracovat a rozkreslit, a také záliba v hlavolamech a logických hrách.

Pokud lékař takovému člověku předepíše tabletky, které se mají užívat třikrát denně, bude je polykat každých osm hodin s přesností na minutu. Když spolu s věkem léků přibude, sestaví si harmonogram, vytvoří si podle něj tabulku a až potom se bude cítit klidněji.

Pokud v nějaké oblasti dosáhne dokonalosti, což se stává často, tak ne kvůli slávě ani kvůli penězům. „Vyhrál jsem šachový turnaj, ale proč mi tleskají?“ „Je to zkrátka příjemné.“ Řešení hlavolamů ano, ale potlesk ne. Práce na modelech je důležitější než ocenění.

Lidé často hledají uznání ze strany ostatních. Jsou připraveni nadměrně pracovat, zadlužit se, překrucovat realitu, jen aby je ostatní považovali za někoho, kdo dosáhl úspěchu. Drahá auta nebo domy jsou vychvalovány jako prestižní, nikoli funkční. U lidí